
PREISTORIA SUFLETULUI LA C. BĂLĂCEANU – STOLNICI

G. G. CONSTANDACHE
constandache@acad.ro

Abstract. The question of soul structure and way of functioning cannot be cleared up by human mind cognitive capacity, but only thanks to the interpretation of revealed texts and of certain philosophical reflections. Certainly in the nowadays science, as well as throughout the human history, the problem of soul is still an enigma.

Pentru a evalua importanța problemei în discuție, ne vom referi la **Dicționarul Religiilor** de M. Eliade și I.P.Culianu. Reținem din articolul despre Egipt: *“Azi totul a fost repus în chestiune: divinitatea faraonului, realitatea lumii de dincolo, natura precisă a unor entități ca Ba și Ka, traduse de obicei prin “spirit” și “suflet” etc. Pe de altă parte, tradiția religioasă egipteană este extrem de conservatoare. Ea rezistă oricărei schimbări și are propriile ei modele de zei și eroi. Ea se orientează în întregime către o lume de dincolo, neschimbătoare, lume căreia numeroase generații de cercetători au încercat să-i descifreze tainele”*¹. În general, este cunoscut faptul că prin CARTEA MORȚILOR se numește totalitatea textelor scrise pe papyrus, care erau puse în morminte spre a-l însoți pe defunct dincolo. Regretatul profesor de filosofie antică, Ion Banu, comentează obiectivul ei principal: să înzestreze pe acel ce a părăsit existența pământească, cu instrucțiuni, formule magice și rugăciuni, capabile să zădărnicească moartea definitivă și să-i asigure divinizarea. Într-adevăr, când un individ uman zace fără suflare, RESTUL, ce poate fi numit *“parte eterogenă, conștientă a individului, în anumite condiții persistă, simultan incorporeală și corporală”*, este când Ka, adică un fel de reproducere cvasiincorporeală a trupului, posesoare a unei anumite conștiințe, dăinuind după moartea acestuia, ca un suport al virtualei vitalități a individului, când Ba, adică o entitate net incorporeală, dinamică, inteligentă. Este important să reținem că părțile sufletului Ka și Ba nu

---

¹ M. Eliade, I.P. Culianu, „*Dicționarul Religiilor*”, Plon, 1990 și Editura Humanitas, 1993, p.142.

epuizează, în doctrina CARTII MORTILOR, componentele extraorganice ale ființei umane².

La vechii egipteni, „*sufletul*”, după ce trece cu bine prin judecata lui Osiris, se înalță și se amplifică, devenind Zeu. Ceva asemănător cu Atman din Upanișade , care devine tot una cu Brahman. Astfel ,Spiritul se declară principiu abstract, unic al tuturor formelor, adică al lucrurilor multiple, individuale, atât divine, cât și pământești. În Imperiul Vechi, în primele dinastii cel puțin, un suflet Ba, nemuritor și etern, care după moartea corpului poate merge în lumea zeilor, nu avea decât faraonul. Omul obișnuit, locuitor al Egiptului, nu avea Ba, ci doar Ka, adică „*forța sau energia vitală*”, ce rămânea aici pe pământ împreună cu trupul, și care - reintrând în corp, prin procedee magice - putea să reînvie pe cel răposat într-un mic paradis al unui mormânt bine amenajat. „*Sfătuirea unui om deznădăjduit cu sufletul său*” prezintă discuția asupra problemei antropologice pusă de moarte în existența umană, asupra relațiilor dintre sufletul liber, **Ba**, și trupul omului ce se distruge după moarte³. Constantin Daniel comentează această discuție teologică despre nemurire: „*Ceea ce egiptenii numeau Ba (în coptă sahidică și bohairică)*”⁴ - scris cu hieroglifa ce figurează o pasăre era sufletul merit să se ducă în lumea lui Osiris și să fie nemuritor”⁵. Acest suflet Ba este acela cu care discută deznădăjduitul din text.

Sub numele de Ka egiptenii înțelegeau **duplul** sau **umbra** omului, adică forța vitală existentă în omul viu. Această forță vitală Ka, după moartea trupului, subzistă – după ideile egiptene - căci în cultul funerar , Ka locuia în statuia răposatului ce se așeza în mormânt. În ceea ce privește pe Akh, acesta ar fi poate ceea ce se va numi mai târziu , Spirit, adică partea divină a sufletului uman, corespunzând grecescului **daimon** și latinescului **genius** . Denumirea SUFLET derivă din cuvântul latin ANIMA și acesta echivalează cuvântul grecesc PSYCHE, adică **suflu** sau respirație. La etimologie participă și etimonul grec ANEMOS, adică **vânt**, ce provine din

² I. Banu, „*Sensuri universale și diferențe specifice în filosofia orientului antic*”, Editura Științifică, 1967, p.181.

³ C. Daniel, „*Gîndirea egipteană antică în texte*”, Editura Științifică, 1974.

⁴ După creștinare populația indigenă a Egiptului s-a numit COPTĂ, iar biserica acestor copti este cea mai importantă comunitate creștină din interiorul lumii islamice. Limba coptă, adică egipteană avea dialecte. Copta sahidică era vorbită în Egiptul de sus, iar cea bohairică în Alexandria.

⁵ C. Daniel, *Op. cit.*, p. 79.

aceeași rădăcină. Cărturarii antichității grecești, denumiți **sophoi** cunoșteau o diviziune clasică ternară: **anima**, ANIMUS, **daimon** sau **ka**, Ba, **sahn**.

Este vorba despre modelul tripartit al sufletului la egipteni. Nivelul inferior (physis) al vieții vegetative, instinctive (phrenes), corespunde lui Ka. Nivelul mediu (Psyche) al vieții intelectuale, al motivațiilor superioare (psihosociale) și al vieții afective corespunde lui Ba.

Nivelul superior (Pneuma Nous, Logisticon) reprezintă polul spiritual al sufletului uman, fiind componenta cea mai nobilă și corespunde lui Sahn. Este suportul cunoașterii raționale,

După cum comentează acad. Constantin Bălăceanu - Stolnici, folosind această structură tripartită, gnosticii au definit o tipologie umană, ce promovează o discriminare elitistă, predestinată⁶. În acest sens, Basilide și Valentin descriu următoarele categorii umane, dintre care numai psihicii și pneumaticii pot fi "*salvați prin gnoză*". Mai întâi, lilicii, ce dispun aproape exclusiv de Physis, care sunt de o categorie inferioară și nu pot avea nici o înțelegere pentru spiritualitate. Iar sufletele lor sunt condamnate, fără excepție, la distrugere.

Apoi urmează psihicii, care dispun cu precădere de Psyche, adică dispun de un liber arbitru și facultăți cognitive mai evoluat, ceea ce le permite, dar nu totdeauna, să cunoască spiritualul și să intuiască Divinitatea. Astfel ei pot să aibă acces la eternitate. Purificarea sau spiritualitatea lor se poate face prin cicluri repetate de reîncarnări (de câte ori este nevoie). La cel mai înalt nivel sunt pneumaticii, foarte puțini, care dispun de o Pneuma puternică și eficientă. Numai ei pot ajunge cu adevărat la cunoașterea lui Dumnezeu (gnosis) și la un contact eventual cu Divinitatea prin extaz mistic. Sufletul lor este etern, având un destin luminos în transcendent. (Nu trebuie confundată Pneuma aceasta cu pneuma din unele modele grecești). Redăm comentariul lui C.Daniel⁷.

După ce corpul mumificat al defunctului a fost așezat în mormânt, imaginile trupului său - de lemn, de piatră, de metal - ajung vii, prin unirea lor cu Ka-ul (suflet personal) al omului decedat, tot astfel cum se pot uni și cu Ba (suflet relativ independent de corp), pe când Akh-ul său (suflet legat de eternitate) se ridică la ceruri. După răskoale, răzvrătiri și mișcări populare de la sfârșitul Imperiului Vechi, toți egiptenii puteau să devină nemuritori și zei, dotați cu cele trei suflete: Ka, Ba și Akh. Nici unul dintre

---

⁶ C. Bălăceanu - Stolnici, „*Incursiune în lumea sufletului*”, Ediția a II - a, 2004.

⁷ C. Daniel, „*Civilizația Egiptului antic*”, Editura Sport - Turism, 1976, p. 248-249.

acestea nu corespunde conceptului nostru de suflet, căci coptii - devenind creștini - au împrumutat termenul grec de PSYCHE pentru "suflet". În ceea ce privește faptul că toți egiptenii credeau că devin zei, după moarte, se obișnuia a scrie "Osiris - cutare sau cutare", pentru a numi pe cineva răposat. Astfel, viața trăită ca o pregătire constantă pentru moarte (existența veșnică și netulburată de vicisitudini) a fost preocuparea continuă a numeroase generații în Egipt.

Osiris reprezenta divinitatea supremă a **celuilalt** tărâm. Era zeul cel mai popular din mitologia egipteană, simbolizând moartea și învierea periodică a vegetației, deci renașterea permanentă. Mai mult, reprezenta moartea ca trecere în altă lume, unde era rege. Trădat și ucis de fratele său Set, a fost readus la viață prin fidelitatea și răbdarea surorii și soției sale, Isis, a cărei iubire conjugală a reușit să învingă moartea. În pictura și sculptura timpului, apare înfășurat în benzi de pânză, ca o mumie, purtând în mâini semnele puterii: biciul (flagelul) și crosa (cârja). Amintim că stăpânea lumea subpământeană a morților.

În loc de încheiere, să evidențiem contribuțiile egiptenilor la **modelul sufletului**. Oricum, ei credeau în posibilitatea învierii, în cazul lui Osiris readus la viață de Isis, ca mai târziu în mitul Galateei lui Pigmalion sau al lui Orfeu și Euridice.

O primă contribuție a elitelor intelectuale din Egipt a fost să introducă ideea unui gradient de spiritualitate (sau sacralitate) în **structura sufletului**, idee care va dăinui până la ocultismul zilelor noastre. În alcătuirea sufletului uman vechii egipteni au descris patru nivele de spiritualitate sau "forme" de suflet. A doua contribuție a gândirii mitice egiptene este descrierea faptelor ce se întâmplă cu sufletul (Ba) după moarte. Literatura sacră egipteană cuprinde nenumărate descrieri ale Tărâmului de dincolo. Reținem că regimul de existență al lui Ba depinde și de ofrandele făcute de cei rămași în viață. A treia contribuție principală a egiptenilor este propunerea modelului reîncarnării (metempsihoză, metensomatoză), conform căruia sufletul poate reveni pe pământ în alt corp. Ei admiteau că poate avea loc și o reîncarnare metamorfozată, în care sufletul Ba se întrupează într-un animal (uliu, șoim, leu etc.), plantă (îndeosebi lotus) sau chiar în structuri de obicei considerate neînsuflețite (cursuri de apă, forme de relief ale pământului etc.). De altfel, prin cicluri nenumărate de reîncarnări, sufletul median Ba se purifică și poate dobândi eternitatea. Să sintetizăm acum modelul egiptean al sufletului din cultura antichității. În primul rând trebuie amintit principiul spiritual numit Ka, destinat să asigure funcționarea corpului și integrarea într-un tot unitar a

componentelor acestuia⁸. Considerat suportul unei forme de energie vitală, este partea cea mai telurică, mai corporală și mai puțin spirituală a sufletului.

Cum se știe, după moarte rămâne în apropierea corpului defunctului, deci a mumiei, sau alături de statuia decedatului respectiv, astfel că la o eventuală reînviere, poate reintra să revitalizeze corpul. Al doilea nivel cunoscut se numește Kharbit (Umbra), fiind suportul vieții instinctive sau al motivațiilor biologice, care după moarte nu trece în lumea de dincolo. Poate migra în spațiul terestru sub formă de strigoii, stafie sau fantomă, unii cercetători, între care și orientalistul C. Daniel, consideră că Umbra și Ka se referă la aceeași componentă a sufletului.

Al treilea nivel al sufletului uman, numit Ba, este principiul spiritual aflat la nivel superior. Ba este suportul personalității umane și corespunde cel mai bine conceptului curent de SUFLET. Simbolizat printr-o pasăre, uneori cu cap de om, Ba părăsește corpul după moarte, fiind amenințat de o a doua moarte, ce implică distrugerea personalității, a Eului personal. Această distrugere este o grozăvie, ce trebuie evitată, deoarece Ba reprezintă suportul funcțiilor cognitive umane și al identității Eului, prin asumarea capacităților decizionale! Cel mai spiritual și cel mai sacru era însă ultimul nivel, numit Sahu (Corpul glorios). El nu are riscul celei de a doua morți (distrugerea), fiind cel mai puțin teluric și cel mai apropiat de planul zeilor, al Divinității în general. Este recunoscut ca fiind prezent în elitele spirituale, mai mult sau mai puțin dezvoltat.

Am subliniat, începând cu titlul, interesul nostru pentru **Ba - sufletul median**, care posedă singur darul alegerii, al posibilei salvări prin gnoză. Pe când lilicii, cei inferiori, au suflet Ka sau Kharbit (perisabil), predestinat distrugerii, iar pneumaticii, cei superiori, au suflet etern, Sahn (Sahu) sau Akh, sunt predestinați la un destin luminos în transcendent. Oare cuvântul Ba a ajuns în limba română - pe căi ocolite - din cultura egipteană? Vom prezenta în cele ce urmează situații asemănătoare, de influență egipteană prin intermediul limbii grecești în română.

Pentru Anaximandru, totul provine din infinit și totul se întoarce în infinit, adică în Divinitate, ceea ce redă doctrina egipteană care afirmă că la moartea fiecărui om sufletul său Ka, unit cu sufletul său Ba se întoarce înapoi la sufletul Ka al lumii, adică Divinitatea însăși⁹. Leon Robin¹⁰ relatează despre succesul lui Anaximandru. Anaximene susține că

---

⁸ * * * „*Cartea Egipteană a Morților*”, Editura Sophia, Arad, 1993.

⁹ Diogene Laertiu, „*Despre viețile și doctrinele filosofilor*”, 1963, p.155.

¹⁰ Leon Robin, „*La pensée grecque*”, Paris, 1932, p. 54.

“sufletul, pentru că este aer, e în fiecare din noi, un element de unire, tot așa suflul sau aerul conține lumea în întregime“. În “suflul” lui Anaximene regăsim pe Ka al egiptenilor, care unindu-se cu materia, asigură forma și viața fiecărei ființe, ca și a lumii întregi. Amintim că pentru acest gânditor din Ionia adept al școlii materialiste, “suflul” sau “aerul” însemna însuși Divinul. Pe scurt, concepția egipteană, după care oricine posedă un suflet Ka - adică o sursă a vieții, o rațiune - și alt suflet Ba, acela individual, se regăsește la Pitagora sub forma lui NOUS și respectiv PSYCHE, concepție reluată ulterior de Platon.

C. Daniel sugerează o explicație culturală pentru existența în limba greacă a unor cuvinte egiptene mai des folosite, dintre care cel puțin două (nufăr și papură) au trecut din greacă în limba română¹¹. În plus, printre termenii medicali din limba greacă se află mai multe cuvinte de origine egipteană. Ne reține atenția **farmacon**, adică medicament, care trecut din greacă (*pharmakon*) în română a devenit FARMAC. Alte cuvinte ajunse din Egipt până la noi din limba coptă: oază, barcă, elefant, fildeș¹²

Primul alfabet, al fenicienilor (preluat de greci și romani), a fost îndatorat hieroglifelor egiptene.

ACTUALIZARE

Centenarul Muzeului din Cairo, a fost sărbătorit cu o expoziție de obiecte reprezentând “comori uitate” ale Egiptului. Pentru acest eveniment s-au deschis iar “tănițele subterane“, depozitele. Unele obiecte au fost expuse pentru prima dată și sunt fotografiate pentru publicul nostru în versiunea românească a revistei NATIONAL GEOGRAPHIC (iulie 2003).

Conceptul egiptean de SUFLET include trei elemente (cel puțin): Ka, Ba și Akh (Fericitul). Dar Ba trebuie să se unească cu Ka spre a transforma defunctul în Akh, prin riturile trezirii sufletului. CARTEA MORTILOR se mai numește și cartea “*pentru a ieși la lumină*“.

Un alt comentariu admite că pentru egipteni, ființa comportă un Ba (impropriu tradus prin suflet), o umbră, un Akh și un corp (djet), care trebuie să fie intact pentru ca dublul său spiritual, Ka, să fie capabil de a ajunge la lumea subterană. Aceasta explică de ce foarte des în istorie, riturile funerare au în vedere conservarea integrității fizice.

Stăpânul regatului celor morți, Ossiris, prezidează tribunalul divin care poate permite lui Ka al defunctului să ajungă în lumea celor fericiți. Nu este nemuritor oricine vrea! Pentru aceasta ka-ul trebuie să fie puternic, ceea

¹¹ C. Daniel, *Op. cit.*, p. 295 și 298.

¹² (M. Sala, I. Vintilă-Rădulescu, „*Limbile lumii*“, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.

ce presupune o viață terestră bogată în fapte bune și justă, corectă față de datini și legi religioase. Numai oamenii care au trăit în acord cu Maat, zeița adevărului și a dreptății, pot fi justificați (admiși) la tribunalul lui Ossiris (judecata sufletului), prin cântărirea inimii.

Pentru vechii egipteni, ka este deseori reprezentat ca un om ce ține două brațe pe cap în opoziție și situat în spatele personajului defunct Faraonul este singurul care își are pe Ka împreună cu el pe pământ. Pentru toți ceilalți Ka rămâne în cealaltă lume. A muri, cum se spune din acest motiv, înseamnă "a trece la Ka-ul său" sau "a-și reîntâlni ka-ul său".

Așadar, ființa din timpul vieții este compusă din CINCI ELEMENTE indisociabile: Djet (corpul), Ba (impropriu tradus prin suflet), Shout (umbra), numele Ren și Ka, dublul spiritual născut o dată cu omul, dar care îi supraviețuiește după moarte.

Așa cum **cifrele** sunt folosite pentru scrierea numerelor (concepție matematice), care indică valori pentru dimensiuni caracteristice, tot astfel putem, spune că **literele** sunt corespunzătoare unuia sau mai multor foneme. Iar ordinea primordială, exprimată în cifre (1,2,3 sau primul, al doilea, al treilea) nu numai în clasificarea unor rezultate pentru disciplinele sportive, poate fi aflată în literele prioritare ale alfabetului A, B, C., desigur nu întâmplător similare rangului sufletelor din vechiul Egipt: AKH, BA, KA. Insinuez astfel că începutul alfabetului numește elementele primordiale, chiar începuturile lumii.

Asemănător cu „*Cartea despre Dao*” a lui Lao-Tze¹³:

„*Dao a dat viață lui Unu;*

Unu la Doi,

Doi a produs pe Trei

Trei a adus pe lume tot ce există”.

Din antichitate și până în epoca victoriană, medicina a fost un empirism, cu **eficacitate** bazată pe observații și multă fantezie. Abia în epoca victoriană, adică în *perioada industrializării* medicina devine **științifică**. Are loc o exagerare în sens opus: toată lumea studiază scoarța cerebrală, nu se mai discută restul (ca suport al activității psihice). Se inventariază și se denumesc circumvoluțiunile și scizurile. Se delimitează lobi emisferelor cerebrale și apar hărțile morfologice ale lui Turner, Ecker și alții.

Lumea științifică începe să fie preocupată de fenomenele ce se produc în **scoarța cerebrală**, astfel încât **curenții electrici** împrăștiați în diferitele ei zone să poată fi suportul unor forme atât de complexe de

¹³ Lao-Tze, „*Cartea despre Dao*”, Ed. Imperator, 1999.

manifestare cum este activitatea psihică. Se profilează domeniul “biopsihologiei”.

Psihologia se conturează ca *știință pozitivă*, la început preponderent experimentală, concomitent, dar cu totul independent, cu descrierea scoarței cerebrale. Până acum, psihologia părea un mic appendice al FILOSOFIEI.

Herbart introduce deosebirea netă între psihologie și filosofie, considerând psihologia un fel de **mecanică a spiritului**, prin propunerea de **evaluare cantitativă** a fenomenelor psihice. 1850 este data de naștere a *psihologiei experimentale*, când Weber și Fechner formulează prima lege psihologică cantitativă. Iar Wundt este părintele psihologiei științifice prin crearea primului *laborator* de psihologie experimentală la Leipzig în 1876.

Treptat, apar **cercetări de psihologie** ce încearcă să stabilească o corelație între ceea ce evidențiau laboratoarele de psihologie experimentală și structurile anatomice descrise de morfologiștii scoarței cerebrale. Acest moment declanșează situația din PSIHOLOGIA ACTUALĂ, adică încercarea de a studia **suportul neurohistologic** al scoarței, ce condiționează - prin mișcarea materiei la nivelul lui - activitatea psihică.

Începutul aparține lui *Fritsch*, care aplicând electrozi pe un creier de pisică, a descoperit că evenimentele electrice produse la nivelul scoarței cerebrale au ca efect fenomene neurofiziologice, mișcări ale labelor pisicii. Experimentele de explorare cu electrozi a scoarței cerebrale sunt dezvoltate de Fritsch alături de Hitzig și continuate de Ferier, pe creierul de maimuță (extrapolând rezultatele la creierul uman). Ulterior, neurochirurgia a permis ca acest lucru să se facă și pe creierul uman.

Primele hărți ale scoarței cerebrale demonstau că circumvoluțiunea frontal-ascendentă este sediul funcțiilor motorii, iar circumvoluțiunea parietal - ascendentă este sediul funcțiilor senzitive șamd. Deși s-au localizat anumite funcțiuni pe scoarța cerebrală, datele experimentale au dovedit numai localizarea unor funcții fiziologice (motorii) și a unor funcții psihice elementare (percepții vizuale, auditive). Abia prin extrapolare imaginativă s-au suprapus, mai târziu, acestor hărți neurofiziologice niște hărți neuropsihologice: astfel se inițiază **curentul psihomorfologist** (localizaționist).

Tot atunci, s-a dezvoltat, simultan cu neurofiziologia și neurohistologia. Pentru a studia morfologia creierului s-a inventat microtomul, cu care s-au tăiat felii subțiri, care trebuiau colorate. După abia cincizeci de ani au apărut toți coloranții necesari spre a evidenția **structurile citologice polimorfe** ale sistemului nervos.

S-a descoperit că fibrele nervoase au o teacă izolatoare, constituită din **mielină**, că această teacă nu este continuă, ci întreruptă prin noduri din loc în loc. Astfel că, transmiterea informației sub formă de curent electric – de-a lungul fibrelor nervoase - se face discontinuu, saltatoriu, din întrerupere în întrerupere, și așa devin posibile vitezele mari de transmitere a informației. Cercetările de *neurohistologie* au generat preocuparea pentru alcătuirea unor hărți cito și mielo-arhitectonice, adică pentru realizarea unei *geografii cerebrale* bazate pe micile variante de structură, observate prin metode histologice, a substanței din scoarța cerebrală.

Cercetările histologice au fundamentat **teoria neuronală**, valabilă și astăzi, dovedind că sistemul nervos este un agregat de celule specifice, interconectate într-o rețea cu structură discontinuă. Dar citoarhitectonica a fost, ca și neurofiziologia, suportul unor idei nefericite, aducând în discuție vechea ipoteză a frenologilor: adică funcțiile psihice ar fi reprezentate, izolat și fragmentar, pe fiecare arie a citoarhitectonicii în parte, într-un nou **model localizaționist**. Între cele două războaie, a apărut astfel o situație conflictuală: modelul localizaționist, psihomorfologismul contrasta cu modelul echipotențialist, difuz, fundamentat până la jumătatea secolului al XX-lea de Lashley. Prin experimente de extirpare a creierului pe șobolani, Lashley a demonstrat că tulburările de comportament nu sunt dependente de locul unde se face extirparea.

Adică **modelul difuz**, echipotențialist, nu admite nici o localizare a funcțiilor psihice (exagerînd, nici a funcțiilor neurofiziologice) pe scoarță sau în encefal. Acest model a inspirat concepția unei *metafizici a întregului*, totul primînd asupra componentelor. Un fel de integrare a părților în tot, care devine forță dominantă, un câmp, ca în **holismul** lui Smuts (1926). Până acum, modelele difuze s-au dezvoltat foarte mult în ceea ce s-au numit “disciplinele magice”, care au apărut mereu în istoria culturii.

Modelele mistice ale școlilor misterice considerau activitatea psihică atașată unui principiu nematerial, împănate în toată ființa umană.

Modelul pneumatic antic, continuat în modelul celular medieval și în frenologia romantică, era **localizaționist**.

Din această confruntare a modelelor difuze cu localizaționismul a rezultat **modelul actual** prin care se susține că:

1. **activitatea psihică** este expresia funcționării creierului în totalitatea lui;
2. ceea ce se poate localiza sunt numai **funcțiile neurofiziologice**, adică senzațiile, activitățile motorii individuale și anumite forme elementare de **activitate neuropsihologică**, adică limbajul, organizarea spațială a mișcărilor etc.

---

3. activitatea psihică complexă este global reprezentată, ca în cazul unui *sistem holografic*.

Bibliografie:

- [1] M. Eliade, I.P. Culianu, “*Dicționarul Religiiilor*”, Humanitas, 1993.
- [2] Banu, “*Sensuri universale și diferențe specifice în filosofia Orientului antic*”, Editura Științifică., 1967.
- [3] C. Daniel, “*Gîndirea egipteană antică în texte*”, Editura Științifică, 1974.
- [4] C. Bălăceanu-Stolnici, “*Incursiune în lumea sufletului*”, Ed. a II-a 2004.
- [5] C. Daniel, “*Civilizația Egiptului antic*”, Editura Sport Turism, 1976.
- [6] * * * “*Cartea egipteană a morților*”, Editura Sophia, Arad, 1993.
- [7] D. Laerțiu, “*Despre viețile și doctrinele filosofilor*”, Editura Academiei, 1963.
- [8] L. Robin, “*La pensée greque*”, Plon, Paris, 1932.
- [9] Revista National Geographic, iulie, 2003.
- [10] Lao-Tze, “*Cartea despre Dao*”, Editura Imperator, 1999.
- [11] C. Bălăceanu-Stolnici, “*Anatomia în căutarea sufletului*”, Editura Albatros, 198.